09. Ontwikkelingen sociaal domein

(Bijlage bij ledenbrief “Uitnodiging ALV 30 september 2026” van 2 september 2026)

Vooraf

Middels deze brief informeren wij u over enkele ontwikkelingen in het sociaal domein, te weten:

- De houdbaarheid van het jeugdstelsel en het aanstaande eindadvies van de Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd;
- Aangeboden excuses voor misstanden in de gesloten jeugdhulp;
- Ontwikkelingen aangaande IZA/AZWA.

Houdbaarheid jeugdstelsel en Deskundigencommissie

Al sinds circa 2019 staat de balans tussen taken en middelen in het jeugddomein ter discussie. Dit heeft meerdere malen geleid tot extern onderzoek[1], gevolgd door aanvullende incidentele middelen vanuit de rijksoverheid. Een structurele oplossing is tot op heden uitgebleven. Die is cruciaal om de (interbestuurlijke) rust in het jeugddomein terug te brengen en ruimte te creëren voor inhoudelijke stappen voorwaarts.

Tien jaar na de decentralisaties is duidelijk dat het jeugdstelsel fundamenteel moet veranderen. De VNG heeft daarom samen met het rijk, de Branches Gespecialiseerde Zorg voor Jeugd (BGZJ) en de Associatie Wijkteams het initiatief genomen om zelf een voorstel uit te werken voor een beter én structureel beheersbaar jeugdstelsel. Dit voorstel is momenteel in ontwikkeling.

Een essentiële eerste stap is het formuleren van een realistischere maatschappelijke belofte. We zien het als een belangrijke opgave om te zorgen voor goede voorzieningen in wijken en op scholen, waar kinderen, jongeren en gezinnen zich kunnen ontwikkelen. Tegelijkertijd is het belangrijk te erkennen dat niet elke tegenslag in het leven kan of moet worden opgelost met (individuele) jeugdhulp. Dat is niet alleen maatschappelijk onwenselijk, maar ook financieel en qua beschikbare professionals niet haalbaar. Keuzes zijn dus noodzakelijk: de beschikbare capaciteit moet zo goed mogelijk worden verdeeld.

De VNG vindt het belangrijk dat taken, verantwoordelijkheden en risico’s zo worden belegd dat de hulp aan jeugdigen en gezinnen daadwerkelijk goed te organiseren en te sturen is. Dit vraagt om voldoende lokale speelruimte om de sociale basis passend in te richten[2]. Het vraagt ook om voldoende schaalgrootte en slagkracht om de specialistische jeugdhulp goed te organiseren.

Deze koers sluit in grote mate aan bij de bestaande inzet van de VNG.[3] De ontwikkelingen vragen ook om nieuwe keuzes. Het VNG-bureau doet dit in samenspraak met gemeenten en de netwerken (o.a. de commissie ZJO, de BJ42 en ambtelijke afstemmingsoverleggen). Het eerstvolgende bestuurlijk overleg over deze ontwikkelingen vindt plaats op 5 november a.s.

Het voornemen is om de opbrengst mee te geven aan de Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd. Deze commissie, onder leiding van Tamara van Ark, brengt in januari

---

[1] Meest recent resulterend in het rapport *Groeipijn* (2025).
[2] De VNG heeft hiervoor een bestuurlijk aanjager aangesteld en ondersteunt gemeenten bij het ontwikkelen van hun aanpak, o.a. via de Gids voor een brede aanpak voor jeugd en gezinnen: het kind als kompas (2026).
[3] Zie o.a.: Resolutie Jeugd (2025), Samenwerkingsgids: een stevige pedagogische basis (2025), Richtinggevend Kader (2025) en Convenant Stevige Lokale Teams (2026).

2027 haar eindadvies uit. Dit gaat over de uitvoering van de maatregelen en de gepleegde inspanningen uit de Hervormingsagenda, mede in relatie tot de uitgavenontwikkeling. De commissie kijkt daarbij zowel terug (2025-2026, prognose 2027) als vooruit (financieel kader vanaf 2028). De commissie beoordeelt de inspanningen in het licht van de bedoeling van de Hervormingsagenda: een goed werkend, beter beheersbaar en financieel houdbaar jeugdstelsel.

Met het kabinet-Schoof is afgesproken dat we het advies als ‘zwaarwegend en maatgevend’ beschouwen. De VNG pleegt ook richting het huidige kabinet veel inzet om volledige opvolging van het advies van de Deskundigencommissie in de Voorjaarsnota van 2027 te bewerkstelligen. Onze inzet is gericht op correcte financiering over de achterliggende jaren (2025 t/m 2027) en een structureel houdbaar stelsel voor de toekomst. Omdat het naar verwachting enige tijd gaat duren voor gewijzigd beleid effect sorteert, dringt de VNG ook aan op een haalbaar transitiepad en daarbij behorende middelen.

Excuustraject gesloten jeugdzorg
Op 29 augustus jl. hebben rijk, Jeugdzorg Nederland en de VNG excuses aangeboden aan jongeren die in gesloten jeugdzorg hebben gezeten. De excuses richten zich op erkenning van het leed dat deze jongeren hebben meegemaakt.

Voorafgaand aan het excuusmoment heeft de VNG haar leden uitgebreid geconsulteerd, waarbij de leden nadrukkelijk hebben meegegeven dat excuses gepaard moeten gaan met een proces van herstel en (cultuur)verandering, inclusief het aanpassen van het wettelijk kader voor de gesloten jeugdzorg.

De rijksoverheid heeft €12 miljoen beschikbaar gesteld voor herstelactiviteiten. Er is een programma gestart waar jongeren terecht kunnen voor lotgenotencontact en ondersteuning bij vragen over bijvoorbeeld wonen, financiën, werk, gezin en zorg. In het najaar maken we nadere afspraken met het rijk en de sector over de verdere aanpassingen in het kader van de gesloten jeugdzorg.

IZA/AZWA
Vanaf 2027 ontvangen gemeenten financiële middelen om de afspraken uit het Aanvullend Zorg en Welzijn Akkoord (AZWA), waarvoor gemeenten verantwoordelijk zijn, uit te voeren middels een SPUK. Deze SPUK is opgesteld voor de periode 2027 tot en met 2029.

Sinds 2023 heeft de VNG een speciaal programmateam voor de ondersteuning van gemeenten bij het uitvoeren van IZA en GALA, en sinds 2026 voor het AZWA

Dit ondersteuningsprogramma biedt gemeenten een platform om van elkaar te leren, ontwikkelt producten en informeert gemeenten over de voortgang van AZWA. Daarnaast vertegenwoordigt het programma de gemeenten op interbestuurlijke tafels en netwerken. In de bijlage vindt u een nadere toelichting op het ondersteuningsprogramma.